

## H7B - Brunstkontrol af søer før løbning

**Brunstkontrollen skal sikre, at alle brunstige søer i løbeholdet findes, og at der kun løbes søer, som er i brunst.**

### 1. Brunst

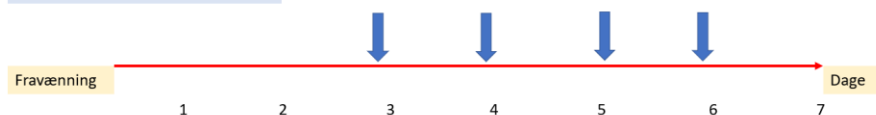
- Soens cyklus varer 21 dage
- Soen viser forbrunst i 1-3 dage før den stående brunst
- Soen viser dernæst selve brunsten i 1-3 dage = Står for rideprøven

### 2. Forskellige typer af søer i løbeholdet

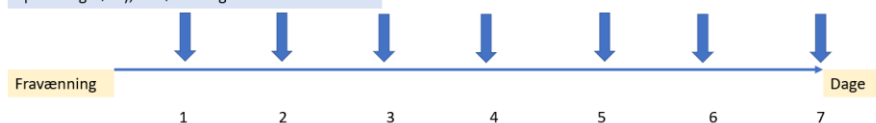
- Søer med en normal diegivningsperiode kommer i brunst 4-5 dage efter fravæning
- Søer, som kommer tidligt i brunst, vil ofte have en lang brunst, og søer, som kommer sent i brunst, har ofte en kort brunst
- Alle søer med forlænget diegivningsperiode udover 4 uger (fx ammesøer) kan komme i brunst i farestalden. Med 21 dage til næste brunst, så kan disse søer vise brunst umiddelbart efter fravæning eller 1-2 uger efter fravæning
- Løbeholdet består også af omløbere og overstående søer. Disse søer kan komme i brunst på en vilkårlig dag efter fravæning
- Husk også at afsætte tid til at brunstkontrollere poltene.

### 3. Søerne skal brunstkontrolleres på dag

Søer med 3-4 ugers diegivning



Søer med forlænget diegivning (ammesøer, opsamlingsøer), omløbere og overstående



- Registrer søernes brunst i en udvalgt periode i et skema for at kortlægge deres brunstforløb i din besætning

### 4. Brunstkontrol kan udføres på to måder

- Brug *5-punktsplan*, hvis resultaterne i løbestalden kræver forbedring, og hvis der er uerfarne medarbejdere
- Brug *Reduceret 5-punktsplan*, hvis faringsprocenten er tilfredsstillende, og der er erfarne medarbejdere
- Afslut altid med rideprøven, så du er sikker på at soen er i brunst
- Brug altid orne foran søerne under brunstkontrollen
- Ornen skal enten være i ornevogn eller kun have adgang til 4-6 søer via låger på ornegangen

#### Tegn på:

*Forbrunst:*

- Nedsat ædelyst
- Hævede/røde skamlæber
- Rastløshed/øget aktivitet
- Springer op på andre søer

*Brunst:*

- Står for rideprøven

#### 5-punktsplan

1. Stød i flanken med hånd eller knæ
2. Skub og løft i lyskefolden
3. Stød under kønsåbningen
4. Krydsgreb
5. Rideprøve

#### Reduceret 5-punktsplan

1. Visuel vurdering af stående brunst
2. Rideprøve



Billeder af løft i lyskefolden (øverst) og efterfølgende rideprøve (nederst)

## Kommentarer til H7B - Brunstkontrol af søer før løbning

1. Soen indleder forbrunsten med forøget aktivitet, rastløshed og nedsat ædelyst. Hvis soen er løsgående, vil disse tegn være tydelige, og soen kan springe på stifæller. Soen kan have hævede og røde kønslæber. Denne periode kaldes for forbrunsten. Disse tegn på forbrunst optræder 3-4 dage efter fravæning og kan vare mellem 1 og 3 dage. Forbrunsten vil gradvist gå over i selve brunsten, hvor soen viser stårefleks og vil acceptere opspring fra ornen eller rideprøven fra inseminøren. Soen vil stå stille med buet ryg og stikkende/sitrende øre. Dette kaldes for stående brunst. 2/3 inde i den stående brunst kommer ægløsningen. Brunsten varer normalt 2-3 døgn. Brunstlængden afhænger af besætning, dyrets alder og af hvor intensivt og hvor ofte, brunstkontrollen gennemføres.
2. Brunsten udløses af at grisene fjernes, og stimuleringen af yveret udebliver og mælkeproduktionen ophører. Soens behov for energi til mælkeproduktion falder, så der bliver overskud til brunst og mange ægløsninger.

Ammesøer og andre søer med forlænget dieperiode kan opleve de samme mekanismer, når energioptaget overstiger mælkeproduktionen og soen kommer i brunst. Når soen har været i brunst, så kan den næste brunst først optræde 21 dage senere, uanset hvornår soen fravænnedes. Derfor vil disse søer ikke komme i brunst samtidig med de søer, som har haft en normal dieperiode. Hvis brunsten opdages i farestalden, kan soen insemineres. Det vil koste 1-1,5 totalfødt gris at insemineres søerne i diegivningsperioden, men modsvares af sparede spildfoderdage.

Tiden fra fravæning til brunstens indtræden er omvendt korreleret med brunstens længde. Det vil sige, at en so, der kommer i brunst kort tid efter fravæning, har en forholdsvis lang brunst, mens en so, der kommer i brunst senere, har en kortere brunst.
3. Dag 3.til 6. efter fravæning brunstkontrolleres 1 gang dagligt. Ammesøer, flex-fravænnede og søer, der har været gået fra foderet i farestalden, kan komme i brunst allerede på fravænningsdagen eller langt senere. Disse søer brunstkontrolleres en gang dagligt hele ugen. Opmærk disse søer i farestalden, og opstald dem gerne for sig, så de kan få ekstra opmærksomhed. Polte kan have en kort brunst, og kan være svære at få til at vise stående brunst, så overvej at brunstkontrollere disse to gange om dagen.

På et brunstkontrolskema kan noteres, hvornår hver enkelt so er brunstkontrolleret, og hvor længe den er i brunst, samt hvornår den bliver løbet, så den gennemsnitlige brunstlængde for besætningens søer kan fastlægges. Ud fra dette kan man lægge en løbestrategi for besætningen. Brug brunstkontrolskemaet i 2-3 løbehold. Vær opmærksom på, at der kan ske ændringer i forbindelse med årstid og med ændret management.
4. Når inseminøren udfører 5-punktsplanen efterlignes ornens berøring af soens stimuleringspunkter. Er soen i stående brunst, vil den ikke protestere mod, at inseminøren sætter sig op på den.

Først og sidst i brunsten skal soen som regel stimuleres mere for at få den til at vise stående brunst.

Brunstkontrollen bliver lettere og bedre, hvis der er en orne foran søerne, som de kan se, lugte og have trynekontakt med. Ornen skal være aktiv foran de søer, der arbejdes med. Ornen kan aktiveres med f.eks. aftørringspapir fra søerne.

Lader man ornen gå rundt i en flok af søer og udføre brunstkontrol kræver det overvågning, så bedækning undgås.